

راهنمای برای زندگی در آلمان

**REFUGEE
GUIDE**.DE

مقدمه

Willkommen
in Deutschland!

به آلمان خوش آمدید! با استفاده از این راهنما، شما میتوانید اطلاعاتی در مورد زندگی در آلمان به دست آورید. این راهنما برای پاسخ دادن به سوالهای معمول و متداول مهاجران تهیه شده است. مردم آلمان همیشه طبق موارد ذکر شده در این راهنما عمل نمیکنند. اما، بیشتر رفتارهایی که در ذیل شرح داده شده است، را می توانید در بیشتر اوقات زندگی مردم آلمان ببینید.

محتوای

3

زندگی عمومی

5

آزادی شخصی

6

زندگی اجتماعی

7

برابری حقوق

8

محیط زیست

9

غذا خوردن، آشامیدن و سیگار کشیدن

10

تشریفات و کارهای اداری

11

مواقع ضروری

12

درباره این دفترچه راهنما

زندگی عمومی

ترجیح می دهند که در وسایل حمل و نقل عمومی با خود و در خلوت خود تنها باشند و وارد مکالمه با سایر مسافران نشوند.

مردم برای حفظ سکوت و حریم خصوصی، معمولاً در دفتر یا خانه ایشان را می بندند. پیش از وارد شدن باید در بزنید که در نتیجه معمولاً به شما خوش آمد می گویند و به شما اجازه می دهند وارد خانه یا دفترشان شوید.

همیشه یکشنبه ها روزهای آرام و ساکت هفته هستند. تقریباً همه مغازه ها بسته اند و افراد محدودی کار می کنند. اگر مثلاً شما در آن روز شروع به چمن زنی کنید یا وسایل منزل را جا به جا و یا میلمان جدیدی را مونتاژ کنید، ممکن است که همسایه ها بخاطر ایجاد مزاحمت در روز استراحت و آرامش

مردم در آلمان از „Guten Tag“ به معنی روز بخیر و „Auf Wiedersehen“ به معنی خداحافظ استفاده می کنند. معمولاً بهتر است وقتی فقط با یک نفر یا یک جمع کوچک چند نفره برخورد می کنید، به همه سلام کنید. به عنوان مثال، اگر به مغازه های کوچک یا به اتاق انتظار پزشکی وارد می شوید، با گفتن „Guten Tag“، بصورت گروهی به همه کسانی که قبلاً در آنجا بوده اند، سلام کرده اید. به همین شیوه شما می توانید به مردم محله یا روستا و یا ساکنین جاهای دور افتاده سلام کنید.

لبخند زدن معمولاً به طور مستقیم به معنای اظهار علاقه تعبیر نمی شود، حتی زمانی که فردی با یک بیگانه صحبت میکند. مردم در صورت عادی می کوشند با لبخند، برخورد دوستانه و خوبی داشته باشند.

مردم آلمان برای مکان خصوصی و حریم شخصی شان ارزش قایل می شوند و گاهی این رفتار بی روح و سرد به نظر می آید. ولی این یک امر کاملاً عادی است که دو نفر بیگانه، ساعت ها در قطار یا رستوران کنار هم بنشینند و فقط به هم سلام و خداحافظ بگویند. علاوه بر این، بسیاری از مردم

اگر به کمک نیاز داشتید، می‌توانید از اشخاص بالغ کمک بخواهید: مردم معمولاً با کمال میل کمک می‌کنند. توصیه می‌شود که بدون اجازه ی والدین به کودکان نزدیک نشوید.

شان از شما شکایت کنند. علاوه بر این، مردم آلمان انتظار دارند در وقت خواب که میان ساعت ۲۲ تا ۷ صبح می‌باشد، سکوت به طور کامل رعایت شود.

ادرا را کردن در اماکن عمومی عملی بسیار زشت تلقی می‌گردد. توالت های عمومی در جاهای مختلف شهر وجود دارند. این توالت ها معمولاً دستمال توالت دارند، اما لوله یا شلنگ آب ندارند. باید دستمال توالت را داخل توالت بیندازید و سیفون را بکشید. به هیچ وجه دستمال توالت را داخل سطل آشغال نیندازید. ولی حتما پمپرز و پوشک بچه ، تامپون و نوار بهداشتی را به سطل آشغال بیندازید. لطفاً هرگونه کثیفی بر جا مانده در کاسه توالت را با استفاده از جارو یا بُرُس توالت پاک کنید. کوشش کنید توالت را پاک و خشک نگه دارید. از اینرو توصیه می‌شود تا از توالت بصورت نشسته استفاده کنید. اگر محل ادرا را ایستاده وجود نداشته باشد، مردان هم باید نشسته توالت کنند. علاوه بر این شستن دستها قبل از ترک توالت بسیار مهم و ضروری است.

بلند صحبت کردن و خندیدن در ملاء عام، بخصوص در اتوبوس و قطار، نوعی بی ادبی تلقی می‌شود. انسان اهسته صحبت یا تلفن میکند که مزاحم افراد دیگر نباشد.

در وسایل حمل و نقل عمومی صندلی هایی برای نشستن افراد مسن، مریض و حامله، و در مواردی نیز قسمت هایی برای وسایل چرخدار (مانند کالسکه) و ویلچرها اختصاص داده شده است. این صندلی ها فضاهای رزرو شده اند یا اینکه در هنگام نیاز به سرعت ازاد می‌شوند.

روی پله های برقی مردم معمولاً در سمت راست می ایستند و از سمت چپ راه می‌روند.

آزادی شخصی

یا بغل کردن یکدیگر در اماکن عمومی باشد. این رفتاریست که میان عموم پذیرفته است و زمانی که با آن مواجه می شوید، نباید به آن توجه کنید.

هرکس می تواند به دین شخصی خود اعتقاد داشته باشد یا اصولاً بی دین و ایمان باشد. دین یک مساله خصوصی تلقی می شود. لذا شما آزادی که به هر چه دوست دارید باور داشته باشید، اما از شما نیز این انتظار می رود که قبول کنید اشخاص دیگر ممکن است به دین یا خدای دیگری ایمان داشته باشند یا اصلاً هیچ ایمانی نداشته باشند.

مردمی که در فصل تابستان لباس های نیمه برهنه می پوشند، انسان های عادی ای می باشند. بعنوان مثال پوشیدن تی شرت، شلوار کوتاه یا دامن های کوتاه از این دسته از پوشاک هستند. خیره شدن و زل زدن به کسانی که این گونه لباس پوشیده اند یک بی ادبی تلقی می گردد.

در سونا و بعضی از مکان های مخصوص شنا ، زنان و مردان بدون لباس ظاهر می شوند. اما در استخرهای عمومی مردم لباس های مخصوص شنا می پوشند. معمولاً در اماکن تفریحی ساحلی یا کلیه جاهایی که مردم اجازه ی شنا دارند و همچنین در سونا جدایی جنسیتی وجود ندارد. البته در بعضی از زمانهای خاص برای استفاده از این اماکن، تفکیک جنسیتی اعمال می شود.

در آلمان مردم معمولاً سعی می کنند در بحث ها و گفتگوها، به توافق برسند. مطبوعات از نوع خاصی از آزادی برخوردار هستند که آزادی مطبوعات نامیده می شود. قانون پشتیبان این آزادی است. مطبوعات به موضوعات مختلف و متنوعی می پردازند، از انتقاد از حکومت و نهادهای اجتماعی (مانند کلیساها) گرفته تا سایر موضوعات. قانون «آزادی بیان» به شما این اجازه و امکان را می دهد که فکر و اندیشه تان را به زبان بیاورید یا آن را عملی کنید و کسی نیز به شما متعرض نشود.

ابراز علاقه میان دو شخص (حتی همجنس باز) در ملاء عام امری عادی می باشد. این ابراز علاقه می تواند گرفتن دست یکدیگر، بوسیدن، بوسیدن لب

زندگی اجتماعی

مردم آلمان اغلب به عنوان سلام، خداحافظی و یا جهت آشنایی با شخصی غریبه بهم دست می دهند. برای کسی که تازه به یک گروه یا جمع جدید می پیوندد رسم است که با هریک از اعضای جمع محکم دست بدهد. در وقت دست دادن مستقیم و کوتاه به چشم طرف مقابل نگاه می کنند. دست دادن همه ی افراد با یکدیگر چه زن و چه مرد عادی و پسندیده است.

در هنگام روبرو شدن با دوستان، انسان اغلب از طریف بغل کردن بهم سلام میکند و در بعضی مناطق آلمان بوسیدن گونه. این کار عملی غیر جنسی تلقی می شود.

معمولاً مردم آلمان آن چیزی را که به نظرشان می آید، بیان می کنند. آنان می خواهند صادقانه صحبت کنند، اما نه بی ادبانه. آنها انتقاد سازنده را عامل مهمی در رشد شخصیت خود و دیگران تلقی می کنند و برای آن به خصوص در زندگی کاری خود جایگاه ویژه ای قایلند. از اینرو، مورد انتقاد واقع شدن و انتقاد کردن کاری غیر عادی نیست.

طبیعی و معمول به شمار می رود.

اگر چیزی به انسان تعارف می شود، کلمه های **nein danke** رد تعارف بصورت مودبانه و ترکیب کلمات **Ja bitte** قبول کردن تعارف بصورت مودبانه می باشد.

وقت شناسی در آلمان بسیار مهم است. شخصی رو منتظر نگه داشتن بی ادبی می باشد. اگر شما به یک قرار ملاقات دیر برسید، حتی ۵ دقیقه هم دیر کردن، بی احترامی به کسی که با او قرار دارید، محسوب می شود چون شما فرد دیگری را منتظر خود نگه داشته اید. اگر دیدید که قرار است با تاخیر به محل قرار خود برسید، به کسی که منتظرتان است زنگ بزنید و تاخیرتان را به او اطلاع دهید. این وقت شناسی و آگاه کردن دیگری از تاخیر، در محیط کاری و شخصی مثل قرار ملاقات با دوستان، امری

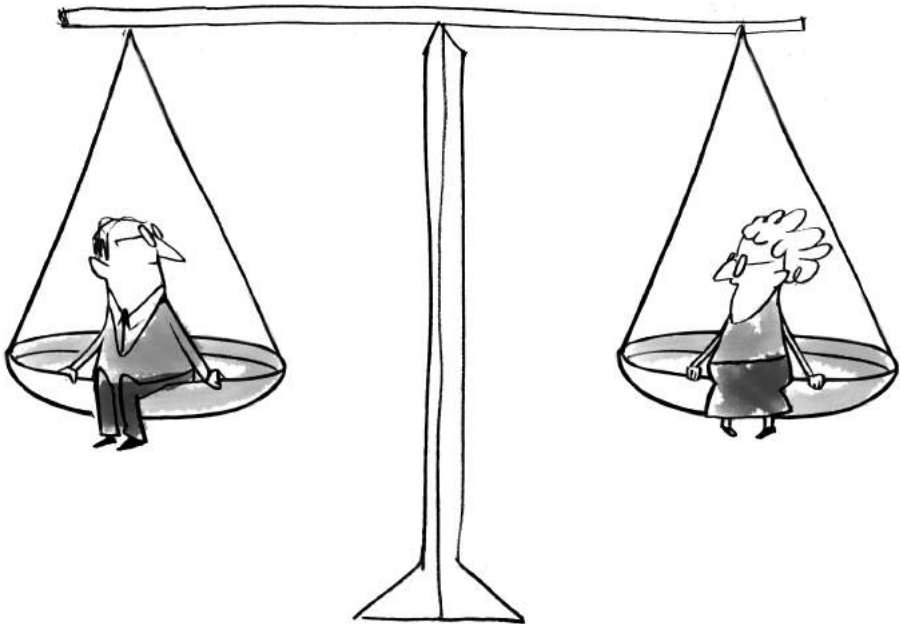
برابری حقوق

همجنسگرایی در آلمان عادی است. بطور مثال وزیر خارجه قبلی کشور آلمان آشکارا همجنسگرا بود زوجیت همجنسگرایان می تواند قانونی , به عنوان ازدواج ثبت شود.

هر کسی شریک زندگی خود را به تنهایی انتخاب می کند و هرکسی آزادانه برای خودش تصمیم می گیرد که با چه کسی اعم زن یا مرد، ازدواج کند. همینطور کاملاً عادی است که اگر شخصی مجرد باقی بماند. همینطور امکان دارد که شرکای زندگی تصمیم بگیرند که فرزندی نداشته باشند.

تبعیض مبتنی بر جنسیت، رنگ پوست، دین یا تمایل جنسی به همجنس یا جنس مخالف، غیرقانونی است و ممکن است تبعات قانونی در پی داشته باشد. اگر به هرشکلی، حتی لفظی احساس کردید مورد تهدید یا تبعیض قرار گرفته اید حتماً به پلیس زننگ بزنید. هرگز خشونت نمی تواند واکنش قابل قبولی نسبت به توهین و تبعیض و تهدید باشد. به علاوه اینکه اعمال خشونت در آلمان کاری است غیر قانونی.

مردان و زنان از حقوق کاملاً مساوی برخوردار هستند. اگر کسی از شما بخواهد که تنها گذاشته شود باید انسان قبول کند. چراکه مزاحمت دیگران، چه مرد و چه زن، ممنوع است. قبل از گرفتن عکس کسی از او اجازه بگیرید.

محیط زیست

لازم شود تا برای تهویه هوای اتاق، پنجره ها باز گذاشته شوند. در این صورت هنگام باز بودن پنجره ها، برای حفظ انرژی، بخاری را خاموش کنید.

برای بسیاری از بطری ها در آلمان گروای بین ۸ تا ۲۵ سنت باید پرداخت شود. شما گرویی را هنگام خرید بطری پرداخت می کنید و مبلغ پرداخت شده هنگام پس دادن بطری به شما باز پرداخت می شود.

آلمانی ها به رفتار سازگارانۀ شان با محیط زیست مشهور اند چرا که آنان آشغال ها را تفکیک و بازیافت می کنند و خیلی بندرت چه در شهر چه در طبیعت، آشغال روی زمین می ریزند. اگر سطل آشغالی در نزدیکی نباشد بهتر است آشغال را پیش خود نگه داشته و در اولین سطل آشغال سر راه خود بریزید. معمولاً در اماکن عمومی مثل ایستگاه قطار، ایستگاه اتوبوس و پارک سطل های آشغال وجود دارند.

بخش عمده ای از آلمانی ها سعی میکنند مصرف انرژی و آب را در صورت امکان پایین نگاه دارند. این کار برای حفاظت محیط زیست، حفظ سرمایه و صرفه جویی در هزینه ها صورت می گیرد. بطور مثال، مردم می گویند چه در خانه و چه در سوپرمارکت، در یخچال را برای مدت طولانی باز نگاه ندارند. مردم معمولاً وقتی از یک اتاق بیرون می روند، چراغ آن اتاق را خاموش می کنند.

بطری را می توانید به هر سوپر مارکتی که از نوع بطری خریداری شده را دارد، برگردانید و نباید حتماً به مغازه خریداری شده برگردانده شود. گرویی برای حفاظت از محیط زیست و پشتیبانی از بازیافت و استفاده ای مجدد از بطری های نوشیدنی پرداخت می شود.

پنجره های بسته معمولاً درزگیری می شوند تا انرژی هدر نرود. با این وجود هر از گاهی شاید

غذا خوردن، آشامیدن و سیگار کشیدن

حاوی ژلاتین نیستند خریداری شوند.

در آلمان تعداد بسیار زیادی سوپر مارکت های ارزان فروش (به عنوان مثال Aldi، Penny) و همچنین سوپر مارکت های کمی گران تر (به عنوان مثال REWE و EDEKA) وجود دارد که هر دو محصولات نیازهای روزمره را ارائه می دهند. در بسیاری از شهرها بازارهای روز و در کنار اینها مغازه های خاروبار فروشی کوچک تر (ترکی، عربی، آسیایی، آفریقایی، یونانی) برای تهیه مواد خوراکی موجود می باشد. اگر که فقط غذاهای حلال با ذبح اسلامی می خرید اینگونه مواد غذایی در مغازه ها و رستوران های ترکی یا عربی پیدا می شود. برعکس سوپرمارکت ها، پمپ بنزین ها ۲۴ ساعته باز می باشند که در آنجا نیز برخی مواد غذایی که به مراتب گرانتر از سوپرمارکت ها هستند، یافت می شود.

شما می توانید از شیر آب در آلمان با خیال راحت بنوشید. آب شیربه دقت کنترل می شود و کاملاً بی ضرراست. با تعداد کمی استثنا که برای مثال، در برخی اماکن عمومی و یا در قطار، که آنها هم مطابق با این علامت " آب غیرآشامیدنی = Kein Trinkwasser " مشخص شده اند.

مصرف الکل، آجوب و شراب در ملاقاتهای اجتماعی، در موقع شام و یا دیدار با دوستان عادی می باشد. این وجود، این نیز به طور کامل پذیرفته شده است که الکل نوشیده نشود، و بسیاری از مردم در آلمان الکل نمی نوشند. وقتی که مشروبات الکلی تعارف می شوند، شما همیشه می توانید با "نه، متشکرم Nein, danke" آن را رد کنید. دوجرخه سواری و رانندگی در زمانی که الکل مصرف کرده اید ممنوع است.

در بسیاری از اماکن عمومی اغلب سیگار کشیده می شود، هم آقایان و هم خانومها. در رستوران ها و در ایستگاه های راه آهن محیطهای تعیین شده ای برای مصرف سیگار "Raucherbereiche" وجود دارد. اینکه برای مصرف سیگار به بیرون بروید یا بالکن بسیار مودبانه است. مصرف سیگار در مجاورت افراد غیر سیگاری، کودکان و زنان باردار بی ادبانه است.

بسیاری از غذاهای آلمانی با گوشت خوک، گوشت گاو یا مرغ تهیه می شود. شما می توانید همیشه بپرسید، چه نوع گوشت یا محتویات دیگری در غذا موجود می باشد. در آلمان به طور سنتی از گوشت خوک بسیار استفاده می شود.

اکثر جاها " کباب ترکی = Döner " یافت می شود. کباب ترکی ساندویچی است شامل سالاد و گوشتی از مرغ، گوساله یا گوسفند، مثل بقیه فست فودها (پیتزا، همبرگر، سیب زمینی سرخ کرده و غیره). این غذا بدون کارد و چنگال خورده می شود. با این حال معمولاً سر میز کارد و چنگال است.

بسیاری از آب نبات و پاستیل ها در آلمان شامل ژلاتین هستند که از خوک تهیه می شوند. برای اطمینان از اینکه شیرینی ها حلال باشند، بهتر است محصولات که برچسب " گیاهی = Vegetar- isch " و یا " وگان = Vegan " را دارند، و یا

تشریفات

راهنمایی و رانندگی و عابر پیاده توجه میکنند و هنگام چراغ قرمز می ایستند و توقف میکنند حتی اگر کسی و یا ماشینی در دید نباشد. اگر هنگامیکه تابلو راهنمایی و چراغ قرمزی نباشد همیشه سمت راست بر سمت چپ مقدم است.

به خصوص در شهرهای بزرگ خطوط خصوصی برای دوچرخه سواران وجود دارد. صحبت کردن با تلفن و نوشتن پیامک هنگام رانندگی و دوچرخه سواری ممنوع می باشد. سرنشینان یک ماشین همگی موظف به بستن کمربند ایمنی هستند و بچه ها ملزم به نشستن در صندلی مخصوص بچه ها که برای قد و سنشان مناسب است، می باشند.

تلفن های اداری در وقت اداری تا ساعت ۴ یا ۵ بعدازظهر امکان پذیر می باشد. معمولاً تلفن های شخصی بعد از ساعت ۹ یا ده شب رسم نیستند. هنگامیکه شخصی به جایی تلفن می زند خودش را معرفی میکند.

برای استفاده از وسایل نقلیه عمومی ابتدا باید بلیط از باجه بلیط فروشی یا از دستگاه اتومات خریداری شود. ممکن است در هنگام سوار شدن به اتوبوس یا قطار، دستگاهی برای ابطال بلیط وجود داشته باشد که قبل از حرکت، بلیط باید بوسیله آن ابطال گردد) مانند شهر های مثل مونیخ یا برلین).

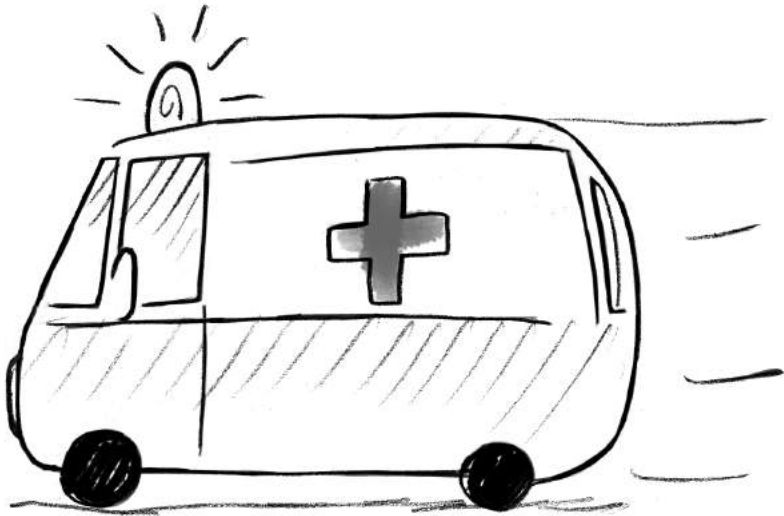
مغازه ها و ادارات با بموقع باز و بسته می شوند. وقتی که پایان ساعت اداری ۴ بعدازظهر باشد و شما ۵ دقیقه به ۴ انجا باشید مشکلی نیست ولی آگه ۱ دقیقه بعد از ۴ انجا باشید شما پشت درهای بسته قرار می گیرید. این امر شامل زمان حرکت قطار، اتوبوس، و غیره هم می شود.

کاغذ بازی یا همان بروکراسی در این کشور خیلی پیچیده یا برخی از اوقات خیلی ناکارآمد است. بروکراسی لازمه زمان است و در خورد طی مجاری اداری استاندارد و خاصی که بعضی اوقات مایوس کننده هم هست، می باشد. البته این پروسه کاغذ بازی های اداری برای همه یکسان و برابر است. رشوه دادن و رشوه گرفتن نیز در این کشور موجب پیگرد قانونی می باشد.

اکثر مردم آلمان خود را ملزم به پیروی از قوانین راهنمایی و رانندگی می دانند. مردم به تابلوهای

در مواقع ضروري

هاي پزشكي، تماس حاصل فرماييد.

جهت مراجعه به پزشك پناهندگان حتما بايد ابتدا به اداره جات مربوطه مراجعه کنند. مطب هاي پزشكي معمولاً از ساعت ۸ صبح تا ۱۲ ظهر باز هستند و در برخي از روزها نيز بعد از ظهر. اکثر پزشکان به زبان انگليسي مسلط هستند.

در صورتیکه دير وقت، هنگام شب يا در روزهاي تعطيل رسمي يا يکشنبه به دارو نياز داشتيد، مي توانيد داروي مورد نياز خود را از داروخانه هاي شبانه روزي تهيه فرماييد. جهت پيدا کردن داروخانه هاي شبانه روزي، کلمه "Notapotheke" به اضافه شهر سکونت خود را گوگل کنید يا با تلفن ۲۲۸۳۳ (تا ۶۹ سنت هزینه تماس در دقیقه با موبایل) تماس حاصل فرماييد. اسم و آدرس داروخانه شبانه روزي نزديک، سردر هر داروخانه نصب شده است.

هميشه سعي کنید که ديگران را در مواقع ضروري کمک کنید. هيچگاه انسان نبايد بي تفاوت از محل يك حادثه بگذرد چونکه هميشه کاري در اين جهت مي تواند انجام شود. هر کسي موظف به کمک رساندن به ديگران در مواقع ضروري از طريق رساندن کمک هاي اوليه و زنگ زدن به تلفن هاي ضروري مي باشد. (موارد زير)

در هنگام زد و خورد، دزدی يا تجاوز جنسي به پليس با شماره تلفن ۱۱۰ از هر تلفن ممکن، تماس حاصل فرماييد. پليس ها معمولاً خوش برخورد و آماده کمک به شما مي باشند و هر تماس تلفني را جدي مي گيرند.

در هنگام آتش سوزي يا وضعيت اورژانسي پزشكي به آتش نشاني با شماره تلفن ۱۱۲ از هر تلفن ممکني تماس حاصل فرماييد. با اين شماره فقط در صورت در خطر بودن جان اعم از آتش سوزي و يا فوريت

درباره این دفترچه راهنما

از دیدگاه پناهندگان این راهنما دارای اهمیت بارزی بوده است. با پناهندگان نیز در اینباراه صحبت شده است که تا چه میزان این دفترچه راهنما میتواندستحقیق آمیز و یا مبالغه برانگیز بوده باشد که نه تنها پناهندگان به صراحت این نگرانی ما را برطرف کرده اند بلکه برعکس اطلاعاتی بدین شکل درخواست شده است.

این دفترچه راهنما تا حدوی مصور به زبان های متفاوت، به صورت آنلاین جهت پرینت نیز موجود می باشد

این دفترچه راهنما جهت راهنمایی بازدیدکنندگان، پناهندگان و شهروندان آینده آلمان می باشد. این دفترچه راهنما جهت کمک در روزهای اولیه اقامت در آلمان می باشد. این دفترچه راهنما مخصوصاً برای متقاضیان پناهندگی که هنوز در کلاس های زبان یا در کلاس های "ادغام در جامعه" شرکت کرده اند، مناسب می باشد. این راهنما توسط دانشجویان و دانش آموختگانی با درجه دکترا با فرهنگ ها و از قومیت ها و کشورهای متفاوت، تهیه و تنظیم شده است. اداره پناهندگان و خارجیان (بامف) چنین دفترچه راهنمایی را عرضه نمی کند. (ثبت شده تا سپتامبر سال ۲۰۱۵)

تنها هدف تهیه این راهنما رساندن اطلاعات مفید می باشد. با این وجود بر ما روشن است که این راهنما برخی اوقات حس افراط و یا حس تحقیر را القا میکند. این دفترچه راهنما دائماً هنگام تهیه و تنظیم با نگاهی منتقدانه بررسی و اصلاح شده است. در همین جهت این دفترچه توسط افرادی از کشورهای مختلف (مانند سوریه، افغانستان، سودان، مصر، فلسطین، ایران و از مردمی از سایر مللی که به تازگی مهاجرت کرده اند) تهیه و تنظیم و ترجمه شده است. مجمع دوستداران پناهندگان (پرو آژول) متن اصلی و اورجینال این دفترچه راهنما را به زبان انگلیسی، مورد تایید قرار داده است و پناهندگان بسیاری تایید کرده اند که چنین بروشوری را کم داشته اند.

Impressum:

© Refugeeguide.de

Projektkoordination: Michael Strautmänn, Franziska Fischer

Broschüren-Layout: Joanna Roer

Illustrationen: Maren Amini, maren-amini.de

Logo-Gestaltung: Freizeit-Werbeagentur.com

Redaktion: Viele ehrenamtliche Unterstützer, v.a. Studenten und Doktoranden, mit verschiedensten (geographischen und kulturellen) Hintergründen, die zu dieser crowd-gesourceten Orientierungshilfe beigetragen haben.

Übersetzungen:

Deutsch, Englisch, Französisch, Arabisch: eine Vielzahl ehrenamtlicher Unterstützer in Gemeinschaftsarbeit

Kurdisch, Türkisch: Integrationsrat Köln

Pashto: Organization of Afghan Alumni

Dari: Organization of Afghan Alumni und weitere Ehrenamtliche

Farsi: Mohammad Ravanbakhsh und ein engagierter anonymer Unterstützer

Urdu: Hamid Raza & Jafar Hussain

Tigrinya: durch Unterstützung von refugees.telekom.de; Lektorat: Nyet Temesgen

Russisch: engagierte anonyme Unterstützer

Serbisch: Alexandra Vukovich

Mazedonisch: engagierte anonyme Unterstützer

Albanisch: ein engagierter anonymer Unterstützer

Den ÜbersetzerInnen gilt unser herzlichster Dank!

Lektorat im Auftrag der Ernst Klett Sprachen GmbH:

Michael Krumm, mk-lektorat.de (Deutsch); Dr. Abbas Amin, arabisch-lektorat.de (Arabisch); Gillian Bathmaker (Englisch); Magali Armengaud (Französisch)